

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 12 kor.
Fél évre . . . 6 „
Negyedévre . . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Felelős szerkesztő:

HAJTS BÁLINT.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 „
Negyed oldal . . . 4 „
Nyolczad oldal . . . 2 „

A bibliai olvasókönyv.

Egy úttal felelet Berezky S. „Az iskolai biblia“ cz. cikkére.

(Folytatás és vége.)

Az anyag megválogatásának szempontjára való figyelmeztetést köszönöm. Csak azután meg is maradjunk a paedagogiai és didaktikai szempontoknál! Igaz, én jobbnak tartottam volna, ha inkább azt mondották volna ki, hogy milyenek nem szabad lennie a könyvnek; mert akkor ezen határokon belül szabadon mozoghattak volna mindazok, a kik ily munkára vállalkoznak. Berezky úr ellenben a maga javaslatával persze, hogy „nagyértékben megkönnyítette a szerkesztők munkáját“: nem kell már hozzá más, csak a brémai dupla kaptafal! Mint Berezky úr, úgy én sem gondoltam arra, hogy az olvasókönyv kötelezővé téessék, de mikor most Berezky úr a maga javaslatát, tehát mindenesetre a lehető megoldások közül csak az egyiket akarja egyedül jogosult mértékül fölláttatni, és a mikor Berezky úr eddigi magatartását ismerjük: az úgynevezett „szabad versenyt“ nem tekinthetem egyébnek, mint jókedvű iróniának. Nem mosolygott Berezky úr, mikor ezt a pontot leírta?

Az új-szövetségi részre nevezte azt ajánlottuk, hogy azzal várjunk még; Berezky úr az ő Iskolai Bibliájával azonnal mind a két szövetséget akarja fölvenni. Én felhoztam egy sereg nyomós okát (l. multkori cikkem b. pontját;) Berezky úr egyetlen egyet sem czáfol meg, de még feleletre sem méltatta. Egyedül azt találja különösnek, hogy az ó-szövetségi részszel szerezzünk előbb magunk is némi tapasztalatot. Berezky úr úgylátszik nem is sejt, hogy az új-szövetségi olvasókönyvnél részben egészen új problémák is várnak megoldásra (pl. az evangeliomokból, az Apocalypsisből való szemelvények sat.) és azt gondolja, hogy mire való még a magunk tapasztalata,

mikor eleget törődtek ezzel is — a brémaiak! Minek tegyük még itt különbséget, csak fogjunk hozzá — öreg fejszével! És mivel ő elvekért való lelkesedést nem tud vagy nem akar elismerni, hát az én valóságos érveim helyett itt is hamarosan meggyanúsít. Azt mondja: „egyszerre tapasztalatra szorul, mert ó-szövetségi olvasókönyve oly terjedelmes, hogy a mellé az új-szövetséget uehéz volna könyvébe felvenni.“ Bámulatos, hogy az ilyen haragos meggyanúsításkor mennyire cserben hagyja őt a legelemibb számtudása. Az ő javaslata szerint a könyv terjedhet 600 oldalra is. Én ezt sok-nak itéltem (l. a multkori c. pontot.) De hát legyen 600 oldal. Ez nemde épen $37\frac{1}{2}$ ív? A „néhai“ szerződés 4. pontja szerint a mi olvasókönyvünk lehetett volna 16 ív, maradna tehát az új-szövetség számára $21\frac{1}{2}$ ív! Nem gondolja Berezky úr, hogy erre a $21\frac{1}{2}$ ívre reafér az egész új-szövetség, akár az utolsó betűig. Máskor, ha gyanúsít, legyen óvatosabb és osszson, szorozzon előbb egy kicsit.

Berezky úr továbbá arra int engem, hogy tanuljak „a Biblia-társulatoktól, melyek az új-szövetséget magában is árultatják, de az ó-szövetséget a nagy közönség részére sohasem nyomatják és nem terjesztik az új-szövetség nélkül.“ Valóban nem tudom, minek nevezem a szentírási ügyben engem kioktató és különben is bíróként fel lépő vallástanár ezen állításának forrását! Saját tájékozatlansága-e ez, vagy merész számítás az olvasónak tájékozatlanságára? Megveszi Berezky úr mindazon német nyelvű külön ó-szövetségeket vagy ó-szövetségi részeket, a melyeket az Ön számára megrendelek? Csak keresztyén bibliaintézeti kiadványokat bocsátok rendelkezésére, és ha a különféle kiadásokból csak 1—1 példányt kéremkora csomó lesz az! Megkaphatja Ön vagy a „nagy közönség“ közül akárki: „az egész ó-szövetséget, apokrifusokkal vagy ezek nélkül, külön

1600
1600

a történeti könyveket vagy a tanítói vagy a prófétai könyveket vagy az utóbbi kettőt együtt vagy ugyanezeket apokrifusokkal vagy az apokrifusokat magokban vagy Mózes öt könyvét, vagy ezek nélkül a többi történeti könyveket; megkaphatja akárki negyed-, kisnegyed-, nagy- vagy középnyolczad- vagy tizenhatodrészt alakban, bőr- vagy vászon-, kemény- vagy puha kötésben. Bereczky úr arra hivatkozhatnék, hogy magyar nyelven nem kaphatni semmiféle kiadásban. Igaz; de hol tartunk még mi, nem mondom az ószövetségnek, hanem általában a bibliának olvasásával és tanulmányozásával? Nem valahol az 1802-i „Kisbiblia“ táján? Az átdolgozott Károli-fordítást azonban, noha Bereczky úr nem szereti, úgy tudom nem is kaphatja meg másként mint külön; pedig annak is egy biblia-társulat a kiadója. Vagy nem a nagy közönség számára nyomatta volna? „Vajha sokan kezdenék a biblia-oktatást, akár az ószövetséggel! Nem félek attól, hogy zsidókká lennének, de hiszem, hogy nekik is a Krisztushoz vezérlő meseterők lenne; és megszereznék a külön ószövetséghez a külön új-szövetséget; Bereczky úrral együtt valljuk, hogy „az ószövetség magában a zsidók szent könyve s nekünk azért szent könyvünk, mivel az új szövetséggel szorosan összefügg.“ Ezt, ha megengedi nekünk az elég szerény érdemet, az ő cikke előtt is tudtuk; de ő vajmi keveset bizhatik ama szoros összefüggésben, ha e miatt nem akarja megengedni az ószövetség külön kiadásait. Vagy attól tart, hogy ezeket a zsidók is megveszik? Bár vennék minél többen!

Bereczky úr egészen türelmetlenül kérdi: „Ha látta a jelesebb és leginkább Iskolai Bibliákat (9 közül azt az egyet!), mint a Brémait, a Hoffmann-félét, a Schwanden-Glarusi Családi Bibliát és Völker-Strack teljes Bibliai Olvasókönyvét, miért nem tanulta meg belőlük, hogy az ószövetség mellől az újszövetségnek nem szabad hiányoznia.“ Bereczky úr részéről, a ki „tájékoztott a külföldi e nembeli viták felől“, meg sem lep már, hogy az oly bátor hangon megemlített 4 könyv közül csak egy viseli némelykor az Iskolai Biblia nevet, de erről csakugyan áll, hogy másik címlápjával is „leginkább Iskolai Biblia.“ Csak azt a szerény kérdésemet bátorkodom ismételn: megrendeljem Bereczky úr címére az ilyen könyveknek külön kapható ószövetségi részeit? A családi bibliát hiszen Bereczky úr sem akar; a Völker-Strack-féle könyv sem kap-

ható külön; ellenben már a brémai Iskolai Bibliáról nem tudom, nem hajlandók-e az ószövetség részét külön adni, az újnak t. i. külön teljes címlapja, tartalomjegyzéke és lapszámozása van, csak úgy, mint a teljes bibliában. De már Hoffmann könyvének ószövetségi része meg van külön is (ára 1 m 80 f., kötve 2'60); hasonlóképpen a württembergi (ára 1'20); Meltzeré csak az ószövetségre terjed ki (ára 80 f.);¹ és a legújabb Schäfer-Krebs féle Olvasókönyvből is az ószövetségi rész meg van külön (ára 1 m). A külön kiadást ők így okolták meg: „Több oldalról igen figyelemreméltó módon azt javasolták, hogy csak az ószövetséget pótoljuk az oktatásban az iskolai használatra alkalmas olvasókönyvvel, ellenben használjuk a mellett az újszövetséget változatlan alakjában. Mivel az ószövetségnek ilyen külön szerkesztése mellett sok okot lehet felhozni, azért“ külön is megjelenik. Láthatja Bereczky úr, hogy megint nem tanulhattam meg azt, a mint Ön akar, mert az Ön egy helyes és egy kétes, tehát két példájával négyet állíthatok szembe. Azonban ezen számarányok (8:1 és 4:2), sem a kiadások száma magokban véve nem döntöttek reámnézve. Bereczky úr csak egy ilyen könyvet tartott szem előtt, mi valamennyiből és a hozzájuk tartozó irodalomból tanultunk és bár a Völker-Strack-félét tartjuk a német könyvek közül (nem felülmulthatatlannak!) a viszonylag legjobbnak, sem ezt, sem mást szolgálilag nem követtünk; mert a németet nem akartuk utánozni, mint Bereczky úr a brémai könyvet, hanem csak tanulni tőle, a külföldiek példáján csak okulni. De igen is döntenek azon okok, a melyeket nem talál meg Schäfer-Krebs könyvében sem, de a melyekről én eleget gondolkoztam, úgy, hogy legalább egy czáfolási kísérletet megérdemelttem volna az Ön részéről. Azokhoz tessék hozzászólni, ha lehet, de ha kell, beismeréssel is.

A könyv javasolt terjedelmét nagynak találom. Nem én, hanem megint Bereczky úr hivatkozik külföldi példára, egy „volt“ Iskolai Bibliára. De hiszen mi tankönyvet akarunk. Micsoda tankönyvnek van 987 oldala? És ha volna, elég rossz volna. A könyv lehet ahhoz mérten, hogy több évig használja a tanuló, a rendesnél valamivel vastagabb, de a tényleg elvégezhető

¹ Igaz, Meltzer könyve csak olyan Olvasó könyv, mint a milyen Iskolai Biblia Hofmanné; de most nem a minőségről van szó.

anyagnál csak annyival foglaljon magában többet, hogy a tanárnak némi szabad választása is legyen. S ha például az ószövetségnek elég 16 ív, minek kell azonfölül még 21 ív? „Ha látta a jelesebb“ külföldi e nemű munkákat, „miért nem tanulta meg belőlük azt, hogy az újszövetségi részhez, annak kisebb terjedelme miatt, kisebb, legfeljebb ugyanannyi hely elegendő. Megint nem lemásolási mintául, hanem csak megvilágító példaként ime néhánynak oldalszáma: a legkisebbek Schulz Klix 211, Hollenberg 259, azután jön (a 2 szám közül az első mindig az ószövetségé) Thudichum 293+196, Schäfer Krebs 270+232, Völker-Strack 296+313, Lahossen 408+249, Brémai 454+301 és Hofmann 724+263. Az utóbbi kettő már igen közel jár a teljes biblia akárhány kiadásának oldalszámához. Egyébként a terjedelmet pontosan meg nem határozhatjuk, nekem csak az az óhajom, hogy e tekintetben is megóvjuk a tankönyv-jelleget. És valamint az a körülmény, hogy legalább egyelőre csak az ószövetségre terjedne ki, úgy a könyvnek kisebb terjedelme is megóvna mindenkit attól, hogy azt a bibliával összetéveszsze.

A Károli-féle átdolgozott szöveg tankönyvi használata mellett is elég súlyos okokat hoztam fel, a melyekre Bereczky úr szokásához híven csak azzal felel, hogy az a fordítás először nincs elfogadva, azután meg olyan rossz, hogy elfogadtatásra nem is számíthat. Én úgy tudom, hogy a mi egyházunk, valamint a régi Károlinak használatát el nem rendelte, úgy az újnak használatát el sem tiltotta; és ha ez idő szerint igen sok okból még a régi van közhasználatban, bizony a revideált szöveg már is utat tör magának az elégtelennek gáncoskodása ellenére is. Hogy ez a javítás feltétlenül jó, azt senki sem mondotta. De az a kérdés, hogy a régi és az új közül melyik a jobb? Nem tudom, mennyi időt fordított Bereczky úr a szövegek összehasonlítására (csak a régi és az új Károlit értem!); talán annyit, a mennyi alatt „tájékozódott e külföldi e nembeli viták felől,“ de úgy látszik a tekintetben igen szerény igényeinek megfelelőt, azaz elegendőt ahhoz, hogy meghozhatta azt a leújtó ítéletet: a revideált szöveg „az önkényes változtatások tárháza.“ Szegény revizorok! Ók éveken keresztül dolgoztak, és legalább is azzal a tudattal vigasztalódhattak, hogy az előttük sem egészen ismeretlen fogyatkozások daczára becsü-

letes munkát végeztek. És most Bereczky úr az ifjú titán, elvitatja tőlük és munkájokat „az önkényes változtatások tárházának“ deklarálja. Pukánszky boldogult pozsonyi tanár, a szerény tudós, a ki valóban „tekintély volt az Ótestámentom kutatása terén,“ annak kiemelése mellett, hogy a revisió „csak átmenet, egy lépés a fordítás eszménye felé“ azt is mondotta (Theologiai Szaklap 83. o.): „Különösen az ifjabb nemzedék nevelése számára a vallástanítás szempontjából az újabb fordítás sokkal tökéletesebb segédeszköz, mint a régi volt s ezért köszönettel tartozunk ama hatalmas társulatnak, a mely létesültét lehetővé tette.“ Bereczky úr azonban más nézetten van s e pontban még egy bibliai társulattól sem akar tanulni; hanem azért engem arra oktat, hogy én tanuljam meg az ily társulatoktól azt, a mire ők magok engem nem a karnak tanítani.

Őszintén szólva, nem értem egészen azt a nyilatkozatot, hogy a javított szöveg, a melyet nem egy ember, teszem azt valamely előadó, alapított meg, az a szöveg, a melyet világgá bocsátása előtt nyilvánosan is megbíráltattak, „természete szerint nem más, mint az önkényes változtatások tárháza.“ Mit jelent az itt: „természete szerint?“ Önkényesen változtatni csak valaminek eredeti értelmén lehet. Azért a (nem szándékos) „változtatásokat keresse csak Bereczky úr, ha tudja, a régi Károliban és csakugyan megtöltheti velök a „tárházat.“ Az eredeti szöveghez hűvebb fordítást javításnak nevezzük. És ha ez a régi helytelen fordításon való változtatás nélkül „természete szerint“ nem lehetséges: úgy a javítás mindenesetre „változtatás“ ugyan, de éppen nem „önkényes,“ mert az önkénynek útjában áll az eredeti szöveg. Vagy a régi Károlitól való eltérés mint ilyen már önkényes változtatás? Akkor hát legjobb volna egyenesen evangélikus Tridentinumot összehívni és azon a régi Károlit világosan kanonikusnak kijelenteni; legalább sem a zsidót, sem a görögöt nem kellene már megtanulnunk. Hanem akkor ne is tegyünk esküt Istennek igéjére, hanem Károli igéire! De hiszen ha jó öreg Károlink és társai látnák ma, hogy mivé akarják tenni az ő munkáját, magok tiltakoznának a tegerélyesebben. Ók azt akarták, hogy „minden tartóztatás nélkül mehetne az olvasó az olvasásban“ és „a mennyire lehetett, éltek a tiszta, igaz magyar szóval s idegen szólásnak módját

nem követték* (l. Prot. Szemle X. évf. s ugyan-
itt a 2 szöveg némi összehasonlítását.)

„Ha látta“ Bereczky úr a külföldi könyveket,
„miért nem tanulta meg belőlük.“ hogy Hofmann
kivéve, a revideált Luther szöveget használják, a
mely ott egyházilag elfogadott ugyan, de még
nincs kizárólagos használatban. Sőt még ezen re-
videált szövegen is javítanak az érthetőség ja-
vára, azon meggyőződésben, hogy ezen kérdés-
ben „semmiféle archaistikus érdekek nem sza-
bad éltérbe lépnie.“ És épen a brémai bibliának
egyik szerkesztője, Evers, a Luther szöveg hiányai-
val szemben azzal vigasztalódik, hogy „legalább
a gimnáziumokra nézve, már nem úgy áll a do-
log, mert itt az új-szövetség eredeti szövegét ve-
szik elő.“ Csakugyan olyan nagy baj az, ha a
tanuló, — a ki pedig már tudja, hogy például
Ezsaiás nem irt magyarul, észreveszi azt, hogy
ugyanazt a szöveget kétféleképen lehet fordítani,
t. i. világosan érthető nyelven és reá nézve ke-
vésbbe érthetően? Ha megértette a revideált szö-
vegből az eredeti jelentést, akkor ennek alapján
megértheti az ez időszert a templomban hallott
régii Károlit is. Mindenesetre jobb, ha kétféle szö-
veget hall, melyek közül legalább az egyiket meg-
érti, mintha a kettő közül csak az egyiket hallja,
épen azt a melyet nem ért meg jól. Mi a tan-
könyvvel azt akarjuk, hogy a tanuló megsze-
resse a szentírás kincseit, tehát előbb meg kell
látnia, a mi itt azt jelenti: megértenie. És miért
nehezsük meg továbbra is a régi Károlival a
magyar nyelv tanárainak munkáját? Ismétlem, a
mit a multkor mondtam, kérdésekben: nivebb e
az átdolgozott szöveg az eredetihez? Érthetőbb e?
Magyarosabb e? Szóval: jobb e? S ha jobb, úgy
az iskola van első sorban hivatva arra, hogy a
jobbnak utat törjön; és az egyház a mely ez
esetben az iskolával egy, saját érdekében sem
fogja e törekvést megtiltani.

A javaslat azon toldalékára nézve, mely a
megengedett „némi kisebb javításra“ vonatkozik,
Bereczky úr magyarázatában teljesen megnyug-
szom.

Annál nagyobb megint a nézeteltérésünk az
egy- vagy kétrovatos nyomás és a vers-
számolás kérdéseiben, mivel e két kérdésbe
megint belenyúl az elvi eltérés: tankönyv legyen-e
az olvasókönyv vagy valamelyes, akárminő néven
nevezendő biblia? Én minden tekintetben tanköny-
vet akarok; ő olyan könyvet, a mely külsőleg is

hasonló legyen a teljes bibliához (talán még a
kötésben is, esetleg aranymetszéssel?), és ezért
kívánja a két kolumnás nyomást és a versek
számozását. Oka: a szentírás helyek felkeresésére
nem taníthatjuk meg a tanulókat, ha nem szá-
mozzuk a verseket. Én ezt a célt a bibliába való
bevezetés céljai között mindig a legeslegutolsónak
tartottam; azért, mert nem egyszer tapasztaltam,
hogy akármely tetszés szerinti helyet felkeresni
sok olyan ember tud, a ki különben a bibliát
soha nem olvassa. És azt hiszem, hogy a ki meg-
szerette az olvasókönyvből Isten igéjét, az néhány
perc alatt beletalálja magát a teljes bibliába és
kedvvel fogja ezt olvasni, — a végig számozott
és folyton folyvást megszakított vers beosztás da-
czára. Mert, ha immár nélkülözhetetlennek tar-
tom is e számolást a teljes bibliában, valljuk meg
őszintén, hogy az összefüggő egésznek megérté-
sét épen nem könnyíti meg. A ki a teljes bibliát
az iskolában valamikor használta, tudja, hogy ez
a beosztás néha milyen vesződséget okoz. De mi
magunk is, a mikor egy-egy Jézus beszédet vagy
Pál-féle levélszakaszt igazán élvezni akarunk,
nem vagyunk-e kénytelenek előbb a szemünket
arra szoktatni, hogy a folytonosan közbeugráló
számokat ne lássa? Vagy ez csak egyéni tapasztal-
talat volna? Lehet, de még egy olyan német
Bibliái Olvasókönyv is, a mely csak minden 5.
verset számoz, bevallja, hogy „az összes versek
számozása nemcsak paedagogiailag nagy aggodal-
mat kelt, hanem tényleg meg is nehezíti a meg-
értést,“ s hozzá tehetjük, különösen akkor, mikor
nem a sorszélén, hanem a szövegben alkalmazzuk
(mint pl. Luther kivonatában vagy a württem-
bergi olvasókönyvben)

De nemcsak ez a didaktikai, hanem az idé-
zetben említett paedagogiai ok is nagyon figye-
lemreméltó. A folytatólagos versszámolás nézetem-
szerint még az olyan verseket is dskreditálja a
tanuló szemében, a melyek, ha benne volnának
akár a tankönyvben, nem okoznának oly bajt, mint
ha a tanuló látja, hogy ezeket, épen ezeket hagy-
ták el. Csak hamarjában hozok fel igen szerény
példát. A brémai könyv Rúth könyv 3. fejezeté-
ből csak 3 verset hagy el: a 8. és 14—15. et.
Az a körülmény, hogy 1—18 számok közül csak
ez a 3 hiányzik, bizony felkelti a tanuló figyelmét;
és ha most titokban otthon megnézi e verseket,
az a praescriptio olyan gondolatokat támaszt benne,
a milyenek a versekben magokban nincsenek. Bi-

rönyára lehetne erősebb példát is találni; és talán nem a legrosszabb tanulók járnának utána a kihagyott verseknek. Jegyzékek azután kézről kézbe kerülne, és a teljes bibliának olyan időelőtti használatára taníthatnók meg őket, a milyent egyikünk sem akart. Bereczky úr e kérdésben talán túlságos optimismussal itéli meg a tanulókat, de kövte hiszem, hogy ez az optimizmus a fővárosban jogosultabb, mint a vidéken. Ismétlem különben itt is, nem azért, mivel a versszámozás némely külföldi könyvben teljesen hiányzik (pl. Voigt, Thudichum, Hofmann) vagy csak 5 versenkint van meg (pl. Völker—Strack; ellenben megvan a württembergi, brémai könyvben, Schäfer—Krebsnél,) hanem amaz okok és aggodalmak miatt tartom ajánlatosabbnak a versszámozás elhagyását és csakis a fejezetek jelölését.

A két rovatban való nyomás mellett Bereczky úr csak azt hozza fel, hogy így a könyv külsőleg hasonlóvá lesz a teljes bibliához. Ezért szeretném én, hogy az eltéréssel ebben is a tankönyvi jelleg szembetűnjék. Ezért alakította át Völker a maga könyvét egészen tankönyvvé azzal, hogy egy kolumnában nyomatta; a württembergi meg mindjárt így jelent meg. A két kolumna mellett Schäfer—Krebs (ezenkívül megvan még Hofmann könyvében és természetesen a brémai bibliában is) nem azt a hasonlóságot említik első sorban, hanem: hogy a középfokú tanulók nehezebben olvassák a hosszú sorokat, hogy a szemorvosok a tanulók szeme érdekében a rövidebb sorok mellett nyilatkoztak, hogy a rövidebb soru mondásokat könnyebben lehet megtanulni és a t. És a brémai könyv kiadója is szemorvosi tanácsra hallgatott. Ezeket az okokat bizony alaposan kellene az összes tanférfiaknak megfontolniok; és ha az okok megállhatnak, ám nyomassuk összes tankönyveinket úgy és akkor ezekhez hasonlóan a bibliai olvasókönyvet is. Akkor sem ajánlanám a teljes versszámozást, a mely a két kolumna mellett csak Schäfer—Krebsnél és — magától érietődik — a brémai bibliában van meg.

Ezen ponthoz még csak azt jegyzem meg, hogy nem olyan nehéz azon verseket megjelölni, melyeket a vallástanár betanultat; a különböző Bibliai Történetekben az egyes szakaszok előtt vagy után lévő versek legnagyobbbrészt megegyeznek. A vallástanár ebben nem igen járhat el önkényesen, mert pl. a 40. zsoltár 15. 16. verseit

nem fogja betanultatni, ellenben 50. zsoltár 15. versét igen, sat. sat. §

A javaslat utolsó pontját illetőleg, mely az oldalak aiján adandó kisebb terjedelmű magyarázatokra vonatkozik, az volt a nézetem, és most is az, hogy sokkal célszerűbb e magyarázatokat a könyv végén egy „szó- és tárgy-magyarázati függelékben összefoglalni. Bereczky úrnak igaza van abban, a mit most mond, t. i. hogy „a kérdés nem valami nagy jelentőségű.“ Ennek a kérdésnek elméleti vitatásától én sem várok nagy hasznot. Csak azt gondolom, hogy a kik a kidolgozáshoz hozzáfognak, ugyanazon tapasztalatra jutnak mint mi; tanácsosabb a „Kerubok, Szeráfok, Ofir, Tarsis, Baál, Baálzebúb, Molok, Zebaóth sat. sat.“ szöveget egyszer megmagyarázni, mint annyiszor a hányszor csak előfordulnak, vagy mint lapszéleken odajegyezgetni: lásd itt, lásd ott.

De kérdem, ha ő maga sem tartotta a dolgot nagy jelentőségűnek, mit keres akkor ez a pont az elvi javaslatban? Nem valósággal nevetéses-e, hogy az egyik perczen azt mondjuk: „jelentéktelen,“ a másik perczen meg azt követeljük, hogy az ilyen jelentéktelen pontot is magában foglaló javaslat legyen a „szabad verseny“ útján készülő munkák mértéke? Nehéz szatirát nem írni! Ezen javaslati pont felvételének is csak az a magyarázata a mi a többié: a mi könyvünk szerkesztési elveihez tartozott, és Bereczky úrnak mint a többi pontnál, úgy ennél is csak az volt a dolga, hogy éppen ellenkezőjét állítsa. Jelöljön meg, kérem, az apokrifus könyvekből való szemelvényeken kívül még egyetlen pontot, melyben nem épp ellenkezőjét javasolta volna annak, a mit mi elterjesztésünkben felvettünk! Egyedül az apokrifusokra nézve ért velünk egyet, mert azt mégsem merte javasolni, hogy ezeket pedig vegyük föl egész terjedelmükben. Azóban kíváncsi vagyok, hogy ezekben az apokrifus szemelvényekben a régi Károli szövegen minő „némi kisebb javításokat“ fog eszközölni vagy eszközölni. Hogy miért — azt ezuttal nem mondani meg; Bereczky úr nem is szorul rá, hiszen ő kitűnően ismeri nemcsak a külföldi Iskolai Bibliákat (az egyetlent, a fölülmulhatlant), hanem épp úgy a különféle bibliai társulatoknak újszövetség nélkül soha meg nem jelenő ószövetség kiadásait.

Nehéz szatirát nem írni! A külföldi egyházakban, a melyek közül némelyiket felülről való-

sággal agyonreguláznak, lehetséges volt az igazi szabad verseny és győzött és folyton győz a jobb. És a mi egyházunkban, a melynek szabad önkormányzatával máltán dicsekszünk, lehetséges volna az, hogy a mi mir eredete szerint sem jobb, kezdettől fogva egyedül jogosultnak mondassék ki, hogy ilyen Bereczky-féle „szabad verseny”-nyel lehetlenné tétessék a jobbrai diadala! Ismétlem, ne féljen Bereczky úr, nem a mi olvasókönyvünkről van szó. Én a magam részéről oda tettem az Ön ez ügybeli szereplésének többi szomorú okmányához és csak akkor venném elő, ha Ön reá kényszerítene. Hanem minden magánérdekeltség nélkül vetem föl a kérdést: lehetséges volna az? Nem hiszem! De Önt ismételve kérem: ne takarózzék bizottsági és közgyűlési határozatokkal! Mert ha és amíg e határozatok kötelezők, tartozom magamat nekik alávetni; de épp oly erkölcsi kötelességem az is, hogy, ha helyteleneknek ismerem, a maga rendes útján érvénytelenítésökre törekedjem. Bizonyára Bereczky úr sem tartja egyiknek határozatát sem infallibilis és irreformabilisnek. És elvégre egy oly ügyben, melyben hazai újságánál fogva minden bizottság és még inkább akármely közgyűlés egyenesen reá van utalva azon előadójának javaslatára, a kit ez ügynek lelkiismeretes tanulmányozásával megbizott, ilyen ügyben — mondom — minden belátásos ember a kissé hamarosan készült javaslatnak és esetleg helytelen határozatnak okát nem a bizottságban vagy a közgyűlésben fogja keresni, hanem az előadóban. És az előadótól várja mindenki, hogy ő mint ilyen ügyben döntő bizottsági tag helyt álljon azért, a mit mondott, ne pedig ő érte a bizottság vagy közgyűlés, a melyeknek mindenkor módjukban áll saját határozataikon helyesbíteni és javítani, esetleg azokat felfüggeszteni, vagy megsemmisíteni. És Ön is helyt állott, de a külföldre és egyebekre való olyan hivatkozással, a melyet most megvilágítottam. Ön czáfoljon meg, ha tud; egyházi közönségünk ítélhet.

S ha majd Ön csak érveket fog felhozni, akkor én sem irok az Ön „eljárásának elméletéről” és a „nálunk újabb időben lábra kapott különös irányról.” De ha Ön jönnek látta egy másik irány ellen, a melyről nekem nincs tudomásom, de a melyhez engem is sziveskedett számítani, közvetlenül „Fileon esete” előtt hivatkozni az egyetemes felügyelőre (a kinek magasan az ilyen részben személyes viták felett álló nevét ta-

lán még sem illik egy olyanban [apostrofálni], úgy nekem az az erős meggyőződés, hogy ő egyforma igazsággal fogja, ha kell, megvédeni az ügynek szabadságát, az öné és az enyémet.

JAUZS VILOS.

Szeretett Lelkésztársak! Testvérek a Krisztusban!

A Mindenható kegyelméből ismét eljutottunk a minden halandók útján egy határhoz, mely két esztendőnek szolgál elválasztó mesgyéül.

Midőn a haldokló évtől bucsut veszünk, a folyamán átélt változásokra, küzdelmekre visszatekintve, felállítjuk a nála oltárát s lelki alázattal rebegjük el a szent író fohását: „Mind eddig segítségül volt nekünk az Úr!”

Ő gyámolított útunkon, ő volt paizsunk a harcban, erősségünk erőtlenségünkben. Ha az aggodalmak fellegei borultak egünkre: a hit, e jóangyal, ő nála mutatta meg a vigasz forrását. Ha verejtékünk nyomán megvalósult remény örvendeztetett: hódolattal valljuk: csak a munka volt a miénk, az áldás ő tőle, a világosság atyjától jött. Az év végnapja mint egy tört hajó utolsó deszkaszála a mult tengerébe merül: mi a zsol-táríró szavait hangoztatjuk az új-esztendő küszöbén: „Él az Úr és áldott az én köszik-lám; azért magasztaltassék az én szabadításomnak Istene.” (Zsolt. 18 r. 47 v.)

A mult év tapasztalatai is azt tanusíták, hogy ev. egyházunkra, e drága szent örökségre nehéz idők járnak. Egyrészt az örökölt szegénység az akadály, melybe nemes czélok kitűrésénél lépten nyomon ütközik, másfelől az anyagias világnézet, a hitközöny térfoglalása bénítja az áldozatkész lelkesedést az eszmékért, gátolja az erők egyesítését a kor követelte alkotásokra. A nyomasztó viszonyok hatása alatt támadt számos sebet mutat egyházunk, a mely orvoslásra, hiányt, a mely pótlásra vár. Mindig többfelől hangzik panasz, segélyre hívó kiáltás!

Mind e bajokkal szemben érezzük saját erőnk gyarlóságát, de az aggasztó helyzet ostroma alatt új lángra gyult hit odavezet lelki fejedelmünkhöz: a Krisztushoz. Ő hozzá esdeklünk, kinek szavára lecsendesül a vihar s a hajó biztos révbe jut el.

Látott már egyházunk a multban is vész-hordó fergeteget, de feladatához hű maradt, Jézusra támaszkodva túrt, áldozott a gondjaira bizott szent elvekért s végül is bebizonyult, hogy „az a diadalom, mely a világot meggyőzi, a mi hitünk”. (1. Ján. 5. r. 4. v.)

A történet tanúsága szerint a sors ottan-ottan súlyos megpróbáltatást hoz a munkásságukkal széles kört átölelő intézményekre is. A mi

bennünk gyarló, pusztán emberi, azt kérlelhetlenül lerontja, a mi azonban isteni, annak a támadások keresztüztüével csak újabb dicsőségre emelkedését eszközli. Az igazságon a pokol kapui sem vehetnek diadalt.

Evang. egyházunk ama romolhatlan alapon: az evangéliumon áll. Nem hirdet mást, mint a Krisztust, ki megfeszítettet, meghalt s feltámadott, ki maga „az út, az igazság és az élet“.

A Megváltó életéből, szent tanából fakadó hitet ápolja, az emberiség elidegeníthetetlen közös kincsét, a tökéletesbülés nélkülözhetlen feltételét: a lelki szabadságot őrzi, melylyel bennünket a Krisztus megszabadított. Azt, az Üdvözítő életében megnyilatkozott szeretetet vallja első törvényül, mely mindenkiben elismerteti a mennyei Atya gyermekét, a felebarátot. Nem hintegeti a gyűlölség magvait, hanem a testvériség érzetének élesztésével arra buzdít, hogy a társadalom tagjai, a hon polgárai a közboldogulásért, a nemzeti célokért kezét fogva, egyesült erővel munkálkodjanak.

Ily feladat szolgálatában biztosítva van a jövő. A megpróbáltatás mindinkább megnyilatkozásra hívja a hegyeket mozgató erőt: a hitet és ez meghozza a diadalt az emelkedés útjában álló akadályokon.

E tudat keltse új életre bennünk a reményt s ezzel nevelje a lelkesedést, hogy mint a Krisztus jó vitézei ezen apostoli jelszóval vivjük a nemes harcot mindannyian egyházunk lobogója alatt: „En semmivel nem gondolok, az én életem is nekem nem drága, csak hogy elvégezhessem az én futásomat és a szolgálatot, melyet a Krisztustól vettem!“ (Ap. 20. r. 24. v) Az egyházunk hajóját környező hullámok fenyegető zajlása ott találjon mindenkit a fedélzetben.

Azon körben, melyet számára az Úr munkatérül kijelölt: áldozza minden lelkész igaz hűséggel idejét, tehetségét, életét Isten országának építésére, szem előtt tartván az intést: „Viseljétek azért gondot magatokról és az egész nyájról, melyben a Szentlélek titeket vigyázókká tett az Isten anya szentegyházának legeltetésére, melyet tulajdon vérével keresett.“ (Ap. 20. r. 28. v)

Ne fáradjon el az ige hirdetésében, a közőny jegének tördelésében, az élő hitnek emelésében. Lankadatlan azon fáradozzék, hogy vezetése alatt a hívek mindig jobban érezhessék az egyháznak, mint hű lelki dajkának szerető, jóltevő gondozását. Ha csalódás érné, ha késnék a munka után az óhajtott siker: visszhangozzék lelkében Jézus parancsa: „Vigyed a mélyre a hálót . . .!“ és törekedjék a csüggedést nem

ismerő hitnek erejével betölteni apostoli tisztének minden igazságát.

Szeretett Lelkészársak! Engedje az Úr, hogy az új-évet egyházunk magasztos rendeltetésének tudtával, szebb jövőjének reményével, a szent ügyért minden áldozatra kész buzgalommal köszönthessük. Szentlelke segéljen, hogy a jövő felé leki fejedelmünkkel egyesülve indulhassunk, ki így biztat: „Ne féljétek, én veletek vagyok . . .!“

Fogadjátok testvéri üdvözlémet az évforduló alkalmából.

Az Isten gondviselése örködjék a beálló évben is éltetek, házatok felett. Tegye áldottá munkásságtokat az út egyengetésében, a hívek előtt az ő lelkeik főpásztorához, a Krisztushoz.

A seregnek Ura fedezze kegyelmének szent palástjával egyházunkat minden veszély ellen. Tartsa meg benne kicsinyeknél, nagyoknál a törhellen ragaszkodást lelki fejedelmünkhöz, éleszsze a buzgóságot, nevelje az élő hitnek gyümölcsöző fáját szent nevének dicsőségére. Adjon neki erőt nagy feladatának teljesítéséhez: a világonnagi terjesztésére, az evangéliumból merített eszméknek: az igazságnak, a szeretetnek az életbe átültetésére.

A Mindenható áldása környezze szeretett királyunk trónját, óvja testi-lelki erejét, hogy még számos éven át üdvözölhesse benne nemzetünk a nagy lelkével népei boldogításán munkálkodó fejedelmet.

A mindenek Ura terjeszsze ki oltalmazó karjait hazánk felett. Tartsa távol határaitól a háborúk viharát, a súlyos elemi csapásokat. Őrizze meg határai között a békességet, hogy minden lakosai oszlály-, nyelv-, valláskülömbőség nélkül háborítlan munkálkodva hivatásunk körében, testvéri egyetértéssel hozzák meg az áldozatot a közügy oltárára. Találja meg a becsületes munka minden téren méltó jutalmát. Legyen a megelégedés állandó lakótársa minden családnak.

Leljen meghallgatást a fohász, melylyel az új-év kezdetén anyai gondterhelt kebel zörget az örök irgalom ajtaján: „Térj hozzánk Úram és légy kegyelmes a te szolgálidhoz. Vidámits meg minket a mi nyomorúságunk napjai után, melyekben láttunk gonoszt.“ (Zsolt. 90. r. 13—15. r.)

Az Istennek atyai kegyelme ujuljon meg és maradjon itt szegényeken, boldogokon.

GYURÁTZ FERENCZ.

BELFÖLD.

Esdő szózat. Keresztyén Testvéreink az Úrban! Egy a kezdet nehézségeivel küzdő, létben fenyegetett szegény kis gyülekezet fordul hoz-

zátok azon esdő szózáttal: *T*his is the day, which the Lord has made, let us rejoice and be glad in it. Mentő kezét, hogy a jóságot a kezdet nehézségeiért ne szenvedjen!

Húzáinknak ezen előbb tisztán katolikusoktól lakott s nagy ipari és egyéb vállalkozások folytán gyorsan fellendült nyugati határvidékén, különösen Lajta-Ujfaluban és Kismartonban az utóbbi évtizedek alatt egyre szaporodott az evangélikus hívek száma. De egészen beívén élve más felekezetek közé s elvágva minden egyházi életközösségtől, teljes elhagyatottságukban olyanok valának, mint a pásztor nélkül való nyáj. Az eddig elhagyatott hívek áldozatkészségének s az egyházi hatóság ügybuzgóságának végre az 1900. és 1901. években Isten segedelmével sikerült itt önálló missziói gyülekezetet, egy az állam által is segélyezett missziói lelkészi állással, megalapítani.

De, fájdalom, gyülekezetünk fennállása mindaddig biztosítva nincs, míg templom és paplak nélkül áll. Istentiszteleteinket kénytelenek vagyunk egy gyári helyiségben tartani, mely különben vigalmi célokra szolgál s nem is áll mindig, mikor kellene, rendelkezésünkre — ez oly nyomasztó állapot, melynek káros, sőt veszedelmes hátrányait sokszor keservesen kell tapasztalunk. Ez a tarthatatlan állapot komoly veszedelemmel fenyegeti a gyülekezetünkben egyébként szépen tejlődő hitéletet. Nem a testnek és vérnek türelmetlensége vagy könnyelmű vállalkozási kedv, hanem az égető szükségnek érzete birt bennünket arra a jól megfordult belátásra, hogy különösen egy kis templomnak építését tovább, mint a jövő évre elhalasztani nem lehet. De saját erőnk nagyon csekély. Gyülekezetünk nemcsak kicsiny, de szegény is. Minden erőnknek megfeszítésével s áldásosan működő egyházi gyámintézeteink segítségével is csak alig harmadrészét tudtuk összehozni az amugy is nagyon szerényen számított építkezési költségeknek. Még mintegy 20,000 korona hiányzik. Honnan vegyük ezt? Bizva a jóságos Istennek végtelen kegyelmében, ki övéit soha el nem hagyja, esdő szavunkkal a keresztyén test véri szeretethez fordulunk. Testvéreink, ti a kik hétről-hétre, napról napra bőven tapasztaljátok áldásait ama szent helynek, hol a földi vándor üdv után sóvárgó lelkének egy nap, egy óra jobb, hogy nem másutt ezer nap — segítetek nekünk, hogy „a fecske megtalálja az ő fészket,” az Úrnak eme kiseded nyája az ő enyhetadó nyug helyét, Istennek szent neve az ő imádásának méltó oltárát! Vegyétek szivetekre esdeklő szavunkat! Szerény viszonyaink között minden kis adomány értékes; a kinek pedig sok adatott, az bővelkedjék a szeretetben is szükölködő testvérei iránt!

Lajta-Ujfalú (p. h. Sopronm.) A lajta-újfalui ág. h. evang. gyülekezet nevében: Pröhle Károly lelkész, Baum Miksa felügyelő.

A lajta-újfalui ág. hitv. ev. missziói egyházközség ügyét melegen ajánlom a gyülekezetek s a hívek jölvő pártolásába. Gyurácz Ferenc püspök.

(Olvassóink szíves figyelmébe ajánljuk mi is e szegény testvéreinket. Birmily csekély adományt örömmel fogadnak ott, a hol a „csekély“ is hiányzik. Nemesebb célra gyűjteni azagy adakozni alig lehet. A küldemények Pröhle Károly lajta-újfalusi lelkészhez (Sopronmegye) küldendők.)

Vallásos estély. Oroszizán a negyedik vallásos estély, mint az előbbieket igen nagy számú hallgatóság előtt f. hó 1 én tartatott meg. A felolvasást dr. Bikádi Antal helybeli ügyvéd tartotta igen ügyesen és alaposan ismertetve az eperjesi vértörvényszéket — Ciraffit. Az estély többi részét ének, szavalat képezte.

Lelkész beiktatás. A győri evangélikus gyülekezet máj. hó 11 én Pálmai Lajos új lelkészét iktatta be hivatalába, a nagynevű Karsay Sándor utódát.

Kérelem. Midőn templomunk fölépítése céljából bátrak voltunk kérévünket nemes célunk előmozdításá végett az egyes egyházak, iskolák, felügyelők, stb.-hez megküldeni, tettük ezt abban a reményben, hogy buzgóságunkat a nehéz idők dacára, ha nem is fényes, de némi siker mégis fogja kísérni.

Hátával tölti el szivünket mindazon adomány, mely már eddig is befolyt, úgy, hogy meglévő csekély tökönkhez csatolva azt, hatalmas lépéssel közeledünk hő vágyunk megvalósítása felé.

Hogy azonban egyházunk 100 éves fennállását méltóképen ünnepelhessük, — sietve össze kell még azon fillérek gyűjtésünk, melyeket a nemes és magasztos célokért lelkesülő szivünk szánt.

Templomunk építését múlt év áprilisában megkezdettük s májusban át is lesz adva rendeltetésének.

Az építési költség azonban teljesen máig sincs együtt, ne méltóztassanak azért rossz néven venni, ha esedezőnk, hogy a kiknek kérévünket megküldöttük, azt pártfogó figyelmére méltatni s az adománynyal együtt lelkészre hivatalunkhoz mielőbb beküldeni kegyeskedjenek.

Ha pedig adakozni a fenntforgó körülmények miatt nem volna lehetséges, kérjük pontos elszámolás céljából a gyűjtőívet üresen is visszaküldeni. Isten áldásával vagyunk Nagyváradon, 1903. M. A. T. E. I. m. r. e. v. lelkész, Oszterlamm Ármán egyházfelügyelő.

A papi javak. 112 millió forint szerepel, mint főpapi vagyon a hivatalos kataszteri kimutatásban. E mellett ez a 112 millió forint hivatalos bevallás szerint is csupán kétötödét teszi a főpapi kezekben levő vagyon valódi értékének. E szerint

Összes értékben körülbelül 250 millió forinra tehető a főpapi vagyon és ha ehhez hozzászámítjuk azokat az alapokat, alapítványokat, az alsó papság kezében levő s egyéb egyházi vagyonokat, melyek a hivatalos kimutatásban nem szerepelnek, úgy hisszük, bátran becsülhető a klerikálisok rendelkezése alatt álló érték kerek egy milliárdra.

Az ev. ref. teológiai akadémiák népessége az 1902—1903-ik év I-ső felében.

	I. év.	II. év.	III. év.	IV. év.	Osszesen.
Budapest:	20 (14)	14 (9)	10 (15)	14 (10)	58 (48)
Debrecen:	31 (30)	27 (23)	23 (16)	18 (18)	99 (87)
Kolozsvár:	32 (26)	23 (21)	21 (17)	17 (9)	93 (73)
Pápa:	19 (19)	15 (7)	7 (12)	11 (4)	52 (42)
Sárospatak:	21 (13)	19 (27)	20 (20)	19 (14)	79 (74)

123 (102) 98 (87) 81 (80) 79 (55) 381 (324)

Az eperjesi ág. h. ev. I. egyház legutóbbi közgyűlésén a presbyterium egyhangú javaslatára iskolaszéki elnökek dr. M ü k l e r Károly jogtanárt választotta. A jogi munkáiról és egyháza ügyei iránti buzgóságáról egyaránt előnyösen ismeri tanárt örömmel üdvözljük elnöki székében.

KÜLFÖLD

Németországban a legutolsó népszámlálás adatai szerint a katolikusok aránylag nagyon megsaporodtak. Az egyházi lapok általános magyarázata szerint ennek okát az képezi, hogy Németországban van 189,372 bevándorolt osztrák, 54,190 olasz és 29,804 oroszországi lengyel. E nagymérvű bevándorlásban keresendő a katolikusok szaporodásának oka és nem — mint némely ultramontan lapok szeretik világgá kürtölni — a katolicizmus hódító erejében. (Ennek beadtak!).

Rómában van 30 érsek, 35 püspök 1369 pap, 2832 szerzetes és 3212 apácza: összesen 6481 egyházi személy. Tekintve azt, hogy Rómának lakossága ca 400,000-re rög — csodálkozva látjuk ezen adatokból, hogy Rómában már 61 lakosra jön 1 egyházi személy. Ennek dacára (vagy talán éppen azért?) bárha Róma a tudomány, művészet, főiskolák és akadémiák városa is — mégis van 190,000 felnőtt analphabetája. A legtöbb gonosztevő az idevágó statisztika szerint szintén Rómából kerül 1897-ben 100 jegyes pár közül 45 nem tudta nevét aláírni (458,082 pár közül 204,098 pár.) Tanulságos adatok. Angolországban és különösen Németországban gyakran 10,000-nél több lakosra jut 1 pap; de mennyivel többet tesz ezek közül egy is a nép valláserkölcsei és szellemi nevelésére, mint Róma összes papjai? Róma az oka Spanyolország hanyatlásának és bukásának is. Spanyolországban évek óta nem volt képes a kormány a népoktatás számára a szükséges pénz

összehozni, de bikaviadalok számára csak az 1901. évben 12 millió frankot adott ki. Ez is tanulságos adat. Ez az összeg elegendő volna az ország összes tanítóinak javadalmazására.

A pápa indítására tudvalevőleg már évek előtt egy „Opus praeservationis fidei“ (a hit megőrzésére) lépett életbe. Erre vonatkozó 1900. évi (aug. 19) irata, melyet a pápa érseki-vikáriusához intézett, igaz világitásba alkalmas helyezni a „békefejedelem“ türelmességét! Kifejezések mint: „haeretikus sekták — a protestantizmus sokalakú kifolyása“ — „valási rendetlenség és forradalom“ „kötely szakadás és hitelenség oka“ „borzasztó rombolás“ stb. stb. az enyhébbek közé tartoznak. Az egyesület azonban úgy látszik, nem működött a kellő eredménnyel, mert újabban szükségesnek látta a pápa, egy motu proprioan (oly pápai parancs, a mely a pápa saját elhatározásából fakadt) szilárdabb és lehetőleg munkásabb szervezetet adni az együletnek. A pápa megígérte (és ígérését bizonyára be is váltja) e művének hathatós segélyezését, a mely kizárólag az olaszországi protestáns intézmények ellen irányul.

Tudvalevőleg lassan bár, de fokozatos haladásban hódít a protestantizmus Olaszországban is, és hogy magában a pápa székhelyén is tért foglal, — természetesen botránykó Péter állítólagos utódjának szemében.

Egy ilyen újabb intézet, — a Vatikánnal szemben — a waldens egyház elnöksége és néhány waldens pap vezetése alatt álló: „Papi otthon“, melynek célja: Romával elvi ellentétbe jutott és a kath. egyház kötelékéből kilépett papoknak nemcsak menhelyét és ideiglenes tartózkodási helyet nyújtani, hanem őket más pályákra előkészíteni is, szóval módot nyújtani nekik — tisztességes megélhetésre. Újabban többen jelentkeztek felvételre, de részint pénzhány, részint pedig azért, mert csak érdemes, komoly meggyőződéssel bíró papokat vesznek fel, — többeket vissza kellett utasítani. Olaszországnak az evangéliumra nagy szüksége van. Ebből az intézetből is remélnek idővel evangelisatorokat az ország számára kiküldhetni.

Pénzügyi viszonyok a Vatikánban. A legkülönfélébb erre vonatkozó állítások között nehéz eligazodni. Róma általában szereti dolgait titokban tartani. A pápa évi jövedelme felől is, ezért oly eltérők a nézetek. F. H. Kraus ismert katolikus teológus, a ki állítólag igen jól ismeri az olasz viszonyokat is, erre vonatkozólag ezeket írja: Kiadásként szerepel: 4 500,000 frank. (1. Ö felségének személyes rendelkezésére 500,000 fr. 2. Az érsekek számára, kik közül mindegyik, ha Rómában lakik évi 20,000 fr. hűz csak a pápától:) 440,000 fr. 3. Szegény egyházmegyék számára: 460,000 fr. 4. Az apostoli paloták praefektusai számára: 500,000 fr. 5. Allam (egyházi)

sekretáriusi hivatal számára: 1.000,000 (a nuntiaturák nem tartoznak ide). 6. Hivatalnokok fizetése számára 500,000 fr. 7. Iskolák és adományok 1.000,000 fr. A terjedelmes egyházi és városi (Róma) kezelőségek jövedelmüket egyéb forrásokból nyerik.

Hogy mily óriási némely érsek jövedelme, mutatja az, hogy p. o. Sassoni és Bianchi 3—4 milliónyi magánvagyonot hagytak hátra. A propaganda oly gazdag, hogy önálló államot képez. A különféle kiadások fedezésére az olasz állam 1870 ben évi 3 225,000 lírát engedélyezett. Ez eddig nem kellett a pápának. Tényleges bevételét képezi a pápának: a 60,000,000 millió fr. tőkésített vagyon, a mely Londonban van elhelyezve (és a Rottchildoknál) és az ú. n. péterfillér. „A VIII. Bonifáczius és utódai által az egész keresztyénségre kiterjesztett: annaták, expektantiák stb. intézménye tönkre ment, a mai államok istentelensége miatt, a melyek azoknak hasznos voltát többé nem akarják belátni.

IX. Pius kerek 60 milliót hagyott hátra. Nagyszerű csalások és szerencsétlen pénzoperációk (egyik 25 millió veszteséggel) nagy lyukat vágta a pápai erszényen. De XIII. Leó az ő sok jubileuma alkalmával annyi ajándékot kapott, hogy minden veszteség fedezve lehet.

Evi járadéka tehát a pápának ca. 3 millió. A péterfillér, a mely még IX Pius idejében 5—7 milliót tett évenként, (sőt ennek kétszeresét is,) nagyon megapadt (állítólag 25 millióra.)

Szükséget tehát nem szenved a Vatikán, de azért a péterfillér megtartására, lehetőleg emelésére mindent elkövetnek.

H a l a d a s. Japánban 30 évvel ezelőtt titokban nyomtatott a biblia és csak éjjel árúsított. A munka életveszélyvel jár. Most Jokohamában működik egy keresztyény nyomda, a mely nemcsak japán, hanem chinai, tibeti és koreai nyelven és a philippinák két dialektusán nyomja. Az utolsó évben Japánban 138,000 bibliánál többet terjesztettek. Japánban azonkívül fennáll egy ú. n. „Skriptura Union“ 10,000 taggal, kiknek mindegyike arra kötelezi magát, hogy az esztendő minden napján a szent Írás egy fejezetét elolvassa. (Tanulhatnak tőlük. Aligha jobban nem ismerik a bibliát, mint a mi hiveink közül igen sokan!)

China. A boxerok okozta zavargások óta az evang. missió mindentelé eddig nem remélt eredményeket mutat fel. A baseli missió évi jelentése szerint az évente eddig megkereszteltetni szokott néhány száz chinai száma ez évben 2106-ra növekedett. Egyik missionáriusa (Dilger) szemtanu tapasztalatai szerint, a Ez év győzelem éve volt. A missió fennállása óta még ily számos áttérés nem fordult elő. A multhoz képest sokkal élénkebb az istentiszteletek látogatása, fokozottabb az áldozatkészség stb. „A pogányokat már nem kell meghívni, magoktól jönnek.“

Ugyancsak örvendetesen hangzik az utolsó keresztyén üldözés által legnehezebben sújtott China belföldi missió hangjainak jelentése, mely szerint „missionáriusaink halála már most termi gyümölcsseit.“ Az evan. istentiszteletek látogatói a nép jobb módú és képzetesebb rétegeiből valók. Hogy mily nagy mértékben emelkedett az érdeklődés a keresztyén (evangelikus) vallás iránt mutatja az a körülmény, hogy a Britt bibliatársaság f. év első felében félmilliónál több bibliát adott el.

Hajts Bálint.

IRODALOM.

Előfizetési felhívás. Számos kartársam felszólított, hogy álljak élére egy tisztán ág. hitv. ev. jellegű „Homiletikai Folyóiratnak.“ Mivel egyidejűleg biztosítottak arról, hogy ez irányú tevékenységemben anyagilag és szellemileg támogatni fognak s mivel mint ők, úgy magam is meg vagyok győződve arról, hogy ily jellegű folyóiratra közegyházunknak szüksége van, — a bizalmas felszólítás teljesítését erkölcsi kötelességemnek ismerem s ez okon elhatároztam, hogy a folyóiratot kellő számú előfizető jelentkezése esetén már két hó múlva, márczius végén megindítom. Felkérem tehát összes lelkésztestvéreimet, továbbá egyházunk vezető férfait, fő- és középiskoláinak nagyrabecsült tanerőit és minden érdeklődőt arra, hogy megindítandó folyóiratomat anyagi és szellemi támogatásukban részesíteni kegyeskedjenek. A folyóirat „Evangelikus Homiletikai Folyóirat“ címet fog viselni. Havonként egyszer fog megjelenni. Minden szám tartalmazni fog a következő hónap összes evang. ünnepi és vasárnapi istentiszteletei számára egy egy evangéliumi vagy epistolai alapigén felépült beszédet, — továbbá alkalmi beszédeket a külföld szónoklati remekeinek vagy szónoklati anyagul alkalmas egyéb műveinek fordítását, — „szószéki apróságok“ címe alatt érdekes történelmi részleteket, költői hasonlatokat, a népeletből vett tanulságos esetek elbeszélését, — végül fontosabb vagy érdekesebb homiletikai kérdések tárgyalását. Előfizetési ára a folyó 1903 ik év hátralévő 9 hónapjára 8 kor., a következő teljes évfolyamokra 10—10 korona, mely ár egy összegben, mindig előre küldendő be Szives előfizetőimet tehát arra kérem, hogy az ez évi 8 korona díjat jelen felhívás kézhezvétele után legkésőbb 8 nap alatt sziveskedjenek címemre beküldeni. Ha ezen idő alatt legalább 300 előfizető jelentkezik, a folyóiratot jelzett időben megindítom Ellenkező esetben az előfizetési összeget kinek-kinek legkésőbb február hó 15-éig visszaküldöm. Kész tisztelettel Nyiregyházán, 1903.

évi január hó 15-én. G e d u l y H e n r i k, ev. lelkész.

Előfizetési felhívás. Dr D o d s Márk edinburgi theol. tanár „Szt. János evangéliumának magyarázata” c. angol munkájának II. (befejező) kötetét magyar nyelvre átdolgozva sajtó alá rendeztem s ha az első kötethez hasonló pártfogásra talál, a jövő hóban nyomdába adom. Hogy a pártolás mértéke telől magam tájékozhassam, bátor vagyok az előfizetési felhívást közreadni. A munka második kötetének tartalma 26 fejezetből áll s magába foglalja János evangéliumának magyarázatát a 12. fejezettől végig, a következő címek alatt: 1. Jézust megkeni Mária drága kenettel. 2. Jézus bevonulása Jeruzsálembe. 3. A gabonaszem. 4. A kereszti vonzó hatalma. 5. Krisztus megnyilatkoztatásának ereje. 6. Lábmosás. 7. Judás. 8. Jézus megjelenti halálát. 9. Út, igazság és élet. 10. A ki látja a Krisztust, látja az Atyát. 11. A Kr. hagyatéka — a béke. 12. A szólóító és a szólóvesszők. 13. Kr.-nak nem szolgálai, hanem barátai vagyunk. 14. A Szentlélek a Krisztus bizonyossága. 15. Jézus utolsó szavai. 16. A Kr. közbenjáró imádsága. 17. Az elfogatás. 18. Péter tagadása és bűnbánata. 19. Jézus Pilátus előtt. 20. Mária a kereszti alatt. 21. A megfeszített. 22. A feltámadás. 23. Tamás bizonyosságtétele. 24. Jézus megjelenése a galileai tengerél. 25. Péter megbízatása. 26. Befejezés. A mi körülbelül 20—22 nyomtatott ivre fog terjedni, melyet Hornyánszky Viktor műintézete állít elő az első kötetéhez hasonló formában. A könyvek szétküldése Isten segedelmével husvét körül történik meg. A II. kötet előfizetési ára 3 korona (bolti ára 4 kor. leend), melynek beküldése esetén a megrendelő bérmentve kapja a könyvet, de lehet utánvéttel is rendelni. A ki mindkét kötetet egyszerre rendel meg, annak a két kötetet 6 koronáért küldöm 8 korona bolti ár helyett. Az érdeklődők szíveskedjenek a megrendelést nálam február hó végéig eszközölni. Magamat s szerény munkámat az érdeklődő közönség nagybecsű jóindulatába ajánlva, kiváló tisztelettel maradok Viszlón (postahely) Baranya megye, 1903 január hó. Lukácsy Imre ev. ref. lelkész.

Kérdés.

Köztudomású dolog, hogy a püspökök oldala melé rendelt másodpapi állás mostanig olyan se hús, se hal-féle intézmény, mert ezen állás eddigelő semmiféle szabályrendelettel nincs az egyház szervezetébe beállítva.

A mennyiben azonban az illető másodpapak a rendes lelkészek választására előírt szabályzat

szerint választattnak és pedig rendes lelkészszé jog- és hatáskörrel, habár hivataloskodásuk ideje ott, a hol, csak a püspök elhalálózása napjáig tart is; kérdem:

„Lehet-e őket a választás után működni engedni anélkül, hogy a működhetésre szóló feljogosítást az úgynevezett introductió által megkapnák, s lehet-e működésök törvényes, ha erre az egyház megye esperese által az introductió által a felhatalmazást a szent Biblia, az egyház szent edényei és a templomkulcsa átnyújtása által meg nem kapták?

Követette el köteleesség mulasztást azon esperes, kiaz instructiójában foglalt ezen excellance jogát az illető megválasztottal szemben nem gyakorolta?

S végül eltűrhethné azt maga a püspök, hogy oldala mellett, szó helyetteseképp egy be nem avatott lelkész társ működjék.

Egy tájékoztatlan.

TEMETŐ.

Mitrovics Gyula a debreceni ev. ref. egyház egyik lelkésze, a tiszáninneni ev. ref. egyházkerület volt főjegyzője, volt sárospataki ev. ref. theológiai tanár és főiskolai lelkész stb. áldásos életének 62-ik évében, hosszás szenéedés után, i. hó 25-én déli 12 órakor elhunyt.

ÜZENETEK

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozunk.

Olvasóinknak. Kérjük t. olvasóinkat és lapunk barátait, hogy lapunknak szóló értesítéseiket, küldeményeiket stb. a lap és nem a lelkészi hivatal címére küldeni szíveskedjenek. — **K. I.** Vettük levelét. A válaszra kis ideig szíveskedjék türelemmel várni, mert a kiadó, ki az érkező küldeményeket átveszi és elkönyveli, elutazott. — **P. K.** Utalványon elmondottak miatt csak most jelenik meg. — Talán nem lesz eredménytelen. — Levél a uapokban megy. — **A. F.** Már két hete a nyomdában van; ki is van szedve, de sürgősebb közölni való miatt eddig elmaradt. Valamely legközelebbi számban megjelenik. Az ígért cikket bármikor örömmel vesszük és ha valamely, az előbbihez hasonló dolog nem hátráltatja, hamarosan sorát ejtjük. — **G. H.** Későn kaptuk. A legközelebbi számban megjelenik.

Második

Javított kiadásban
jelent meg
RAFFAY SÁNDOR
pozsonyi ev. theol. akad. tanárnak

EV. KONFIRMANDUSOK
K A T É J A
című tankönyve.

Ara kötve 40 fillér.
Megrendelhető:
VERES LAJOS
könyvnyomdájában Orosházán.

Minden 10 példányra 1 ingyen példányt küld a kiadó. A munka használhatóságát mutatja, hogy rövid 2 év alatt az első kiadás teljesen elfogyott. A szerző a munka értékének emelése végett az új kiadásban a munkát használó lel. észektől bekért megjegyzések 9 2-2 tüközetbe vélelvel dolgozta át.

Az Evang. Egyház és
Iskola 200 k. pályadíját
ez a mű nyerte meg.

Magvaktól a legjobbbat!
Növényektől a legszebbet!
Fáktól a legnemesebbet!

tartalmaz:
— az új, nagy képes fónévjegyzék —

Mühle-féle
„Kertészeti Értesítő”

1913 évre, leírásokkal; sokféle kerti könyvet pólol, az egyelőre a magi n. n. b. s. kiváratra b. m. n. t. v. e. szallitnak.

Pastacsomigok 5 korona értéke felül, csomagolás felszámítása nélkül b. m. n. t. v. e. szallitnak.

Mühle Vilmos
8 5 - 2 cs. és kir. udvari szállító
Temesvárott.

Uzletem fennállása alatt 116 év. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem
—+ Debreczenben, +—
Darabos-utca 7. sz. a. (a Collegium mellett.)
Fennáll 1893 óta.

Teljesen e célra épített házban készítek a mai kor legtekőletesebb vívmánya szerint bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jótállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jószágával elértem azt, hogy minden évben növekszik a cégem iránti bizalom, s ígérem ezúttal is, hogy továbbra is úgy az árakban, mint a kivitelben egyházzam érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem. Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron, több évre menő jótállás mellett.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi elöljáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-organista és tanító urak szíves pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerégyártó István
2 25-3 orgona építő.

Műtermekben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállítva.

Erdéki időköt szívesen látok, levelekkel készséggel szolgálok.

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

Elkész és tanító urak szíves figyelmébe.

Kaphatók nálam
ISKOLAI ANYAKÖNYVEK.
ISKOLAI NAPLÓK

és
MULASZTÁSI NAPLÓK,
továbbá
KERESZTELESI, ESKETESI ÉS HALALOZÁSI
ANYAKÖNYVEK

és
KIVONATOK
s vállalkozom bármily nagy terjedelmű
MŰVEK,
JEGYZŐKÖNYVEK és ISKOLAIKÖNYVEK,
végre
ROVATOS IVEK
elkészítésére.

A megrendelt tárgyakat kívánatra bekötve szállítom.

VERES LAJOS Orosházán.

Orosházán nyomtatott Veres Lajos gyorssajtóján.